10 września 2020

Historia Naturalna Ziemi Kozielskiej / Natural history of the Koźle Region / Natürliche Geschichte des Coseler Landes / Historický vývoj přírody Kozielské oblasti

Mamut wg paleolitycznych rysunków naskalnych. "Men of the old stone age" by Henry Fairfield Osborn, New York 1915. Ryc. Charles R. Knight.

Ziemia Kozielska leży w Pradolinie Górnej Odry w tzw. Obniżeniu Kozielsko-Raciborskim. Strukturę geologiczną tego obszaru wyznaczają holoceńskie dna dolin rzek Odry i Kłodnicy, obfitujące w piaski podsadzkowe oraz polodowcowe wysoczyzny morenowe z udziałem wydm i miejsc akumulacji materiału morenowego. Holocen to najmłodsza epoka geologiczna, której początek datuje się na 10,2 tys. lat przed Chrystusem, czyli na końcówkę ostatniego okresu zlodowacenia (pierwsze zlodowacenia miały miejsce ok. 1 mln lat temu).

Nosorożec włochaty. Charles R. Knight - H. Osborn, "Men of the Old Stone Age"

Struktura geologiczna pokładów znajdujących się poniżej pokrywy glebowej i warstw sedymentacyjnych związanych z działalnością rzek, świadczy o tym, że około 500 mln lat temu Ziemia Kozielska podobnie jak cały Śląsk znajdowała się na dnie pierwotnego oceanu w strefie równikowej. Około 318 mln lat temu na przełomie epok dewonu i karbonu doszło do ruchów tektonicznych, w efekcie których doszło do wypiętrzenia płyty euroazjatyckiej i przesunięcia jej na północ w dzisiejsze położenie. Ocean ustąpił miejsca wyniosłości Sudetów, w okresie przejściowym tworząc liczne wielkie i płytkie jeziora, po których pozostały liczne osady piasku i żwiru. Z czasem jeziora wyschły, a ich miejsce zajęły lasy.
Bliskie położenie wyniesień Góry Świętej Anny (wypiętrzenie to powstało w efekcie aktywności wulkanicznej na styku płyt tektonicznych ok. 30 mln lat temu) i Płaskowyżu Głubczyckiego oraz położenie w terenie dużej aktywności hydrologicznej (rzeki, meandry, powodzie) zaowocowało powstaniem w wielu miejscach żyznej pokrywy z korzystnych dla upraw rolniczych gleb lessowych. Przed rozpoczęciem przez człowieka działalności rolniczej żyzność tutejszych gleb sprzyjała ekspansji lasów, które w okresie przedlodowcowym i po ustąpieniu lodowca dążyły do zajęcia całej powierzchni regionu. Ta sama żyzność gleb sprawiła, że w okresie, gdy człowiek przechodził z życia koczowniczego w formy osiedleńcze, teren dzisiejszej Ziemi Kozielskiej był atrakcyjny do zasiedlenia.

Jeleń olbrzymi. Charles R. Knight - H. Osborn, "Men of the Old Stone Age"

Na terenie Ziemi Kozielskiej miały miejsce tylko trzy zlodowacenia oraz dwa okresy tzw. interglacjału, czyli okresy cieplejsze. Kompleksowe badania geologiczne przeprowadzone w okolicach Gościęcina wykazały, że w okresie ostatniego interglacjału szata roślinna ulegała dynamicznym przemianom. Po ustąpieniu przedostatniego lodowca region zdominowała charakterystyczna dla klimatu borealnego roślinność tundrowa (krzewy, głównie wierzby). Wynikało to z faktu, że ocieplenie postępowało stopniowo. W kolejnym etapie pojawiły się lasy iglaste z domieszką brzóz. Wraz z dalszym ociepleniem lasy zostały zdominowane przez drzewa liściaste, w których występowały dęby, leszczyny, wiązy, lipy, klony, jesiony oraz jodły i świerki. W tym okresie klimat naszego regionu był znacznie cieplejszy niż dziś, o czym świadczą odnalezione podczas badań relikty gatunków ciepłolubnych takich jak długosz klajtona, ostrokrzew kolczasty, skrzydłoorzech jesionolistny i tsuga kanadyjska.

Obecny krajobraz Ziemi Kozielskiej ukształtowany został 12-10 tys. lat przed naszą erą w efekcie ostatniego zlodowacenia. Masy wody spływającej do Bałtyku po stopnieniu lodowca wytworzyły trzy tzw. dzielnice florystyczno-faunistyczne: dolina Odry, lewobrzeżny obszar lessowy (dziś pola uprawne) i prawobrzeżne zalesione wydmy morenowe. Pierwotnie oba brzegi Odry zostały opanowane przez lasy, ale w czasach, gdy ludzie zaczęli przechodzić z koczowniczego w osadniczy tryb życia, sukcesywnie karczowano lasy. Proces ten zachodził intensywniej na terenach o żyznej pokrywie lessowej, stąd także dziś lasy dominują na słabszych piaszczystych terenach prawobrzeżnych.

Podobnie jak cała Polska, Ziemia Kozielska leży w strefie klimatu umiarkowanego w paśmie umiarkowanych wpływów oceanicznych. Średnie temperatury wynoszą: w styczniu -2 °C, a w lipcu 18 °C. Dzięki położeniu w dolinie rzek amplituda wahań temperatur jest mniejsza niż przeciętna w Polsce. Wg ustaleń statystycznych, na podstawie obserwacji poczynionych na przestrzeni ostatnich 200 lat, zima trwa w naszym regionie średnio 70 dni, a lato 90 dni. Przeciętnie odnotowuje się na

Ziemi Kozielskiej 55 dni pogodnych, 115 dni pochmurnych i 65 dni z pokrywą śnieżną. Opady na Ziemi Kozielskiej wynoszą średnio 650 mm/m2 w roku. Wegetacja roślinna rozpoczyna się w końcu marca i trwa około 220 dni.

Oprac. Bolesław Bezeg

